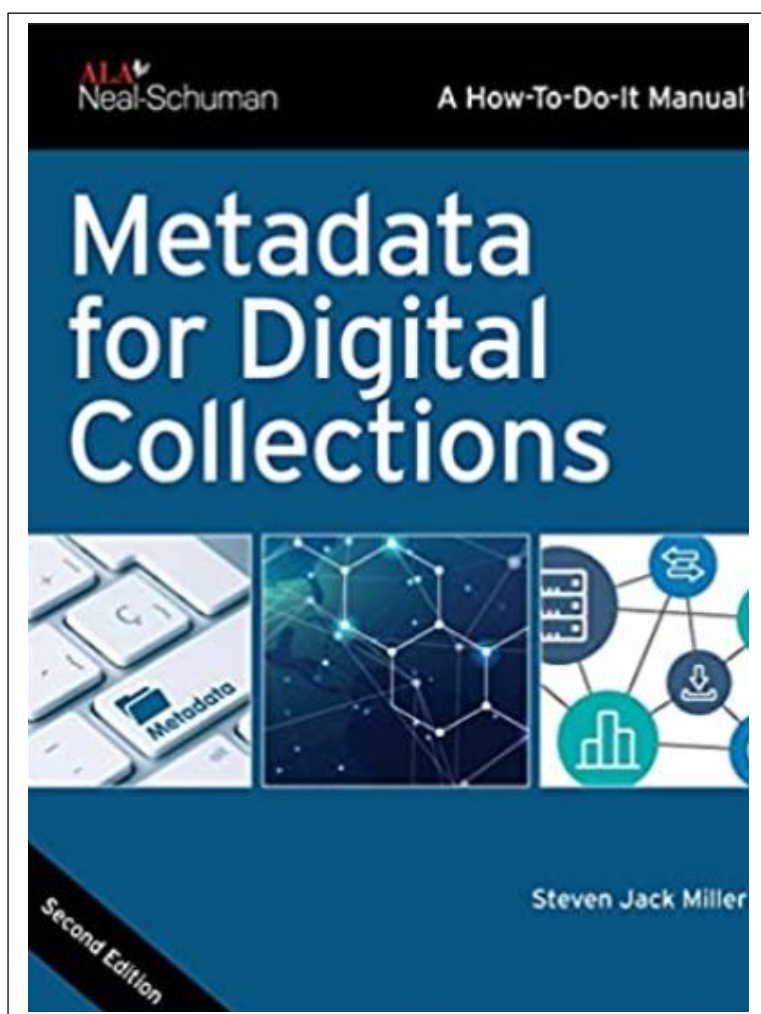

บทวิจารณ์หนังสือ

Miller, S.J. (2022). *Metadata for Digital Collections: A How-To-Do-It Manual* (2nd ed.). Chicago: ALA Neal-Schuman.

บทวิจารณ์โดย
สมศักดิ์ ศรีบริสุทธิ์สกุล¹

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำหน่วยปฏิบัติการวิจัยภูมิทัศน์สารสนเทศ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: somsak.sr@chula.ac.th

ย้อนเวลากลับไปเมื่อสักสิบปีก่อน (ค.ศ. 2011) นักวิชาชีพสารสนเทศที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการจัดระบบสารสนเทศดิจิทัลในห้องสมุด หอจดหมายเหตุ และพิพิธภัณฑ์ หรือแม้แต่ผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ ทางด้านการจัดระบบสารสนเทศในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์/โรงเรียนสารสนเทศเองก็ตาม หลายคนต้องเคยผ่านหูผ่านตาหนังสือ *Metadata for Digital Collections: A How-To-Do-It Manual* ของ สตีเวน แจ็ค มิลเลอร์ (2011) กันมาบ้างไม่มากก็น้อย หนังสือหน้าปกสีแดงเล่มหนาที่บ่งบอกความเป็น “คู่มือฮาว-ทู” ขนานแท้ ติดขัดตรงไหนก็เปิดดูหรือตรวจสอบได้ตั้งหนังสืออ้างอิงคู่กาย

เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสืออื่นที่มีชื่อเรื่องหรือขอบเขตเนื้อหาใกล้เคียงกันอย่างหนังสือ *Metadata* ของ เจฟฟรีย์ โปเมอเรนซ์ (2015) และหนังสือ *Introduction to Metadata* ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 ของ เมอร์ธา บากา (2016) ซึ่งทั้งสองชื่อเรื่องจะออกแนวแนะนำความรู้ทั่วไปสำหรับผู้คนที่ต้องการทำความรู้จักกับเมทาเดตา “ขั้นต้น” เสียมากกว่า ขณะที่หนังสือ *Metadata* ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 ของ มาร์เซีย ลี เซง และเจียน คิน (2022) ก็ดูมีความเคร่งขรึมจริงจัง อ่านเข้าใจค่อนข้างยาก และอุดมไปด้วยความรู้ ทฤษฎี และแนวคิดของเมทาเดตา “ขั้นสูง” โดยนำเสนอเนื้อหาในลักษณะของงานเขียนเชิงวิชาการ แต่หากผู้อ่านกำลังมองหาหนังสือเมทาเดตาที่บรรจุสาระ ตัวอย่าง และแนวปฏิบัติด้านการจัดระบบสารสนเทศดิจิทัลโดยใช้เมทาเดตาที่เป็นความรู้ “ขั้นกลาง” มีภาพประกอบชัดเจน และอธิบายเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มตั้งแต่การบรรยายทรัพยากรสารสนเทศ การควบคุมคำศัพท์เพื่อช่วยในการค้นพบทรัพยากรสารสนเทศ การเลือกใช้มาตรฐานเมทาเดตา การวางแผนเชื่อมโยงข้อมูล (linked data) และออนโทโลยี (ontology) ไปจนถึงการออกแบบโปรไฟล์แอปพลิเคชัน (application profile) สำหรับเมทาเดตา ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งกระบวนการแล้ว ผลงานการเขียนหนังสือ *Metadata for Digital Collections: A How-To-Do-It Manual* ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ของ สตีเวน แจ็ค มิลเลอร์ (2022) เล่มล่าสุดปกสีฟ้านี้ น่าจะเหมาะกับกลุ่มผู้อ่าน/ผู้ปฏิบัติงานในระดับกลางเป็นอย่างยิ่ง

ระยะห่างระหว่างหนังสือฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 และฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 กว่า 1 ทศวรรษ อาจคาดเดาได้ง่ายว่า ผู้เขียนได้เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงบท หัวข้อ และประเด็นที่สำคัญ ๆ หลายจุดด้วยกัน นอกเหนือไปจากการตัด-เพิ่มบรรณานุกรม/รายการอ้างอิงในแต่ละบทให้ทันสมัยมากขึ้น หนังสือ *Metadata for Digital Collections: A How-To-Do-It Manual* ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ของ สตีเวน แจ็ค มิลเลอร์ (2022) ปรับแก้บทที่ 2 การบรรยายทรัพยากรสารสนเทศเบื้องต้น จากที่เคยเน้นคอลเล็กชันดิจิทัลซึ่งบรรจุชื่อความเป็นหลัก ฉบับพิมพ์ล่าสุดได้เพิ่มหลักการบรรยาย “ข้อมูล” ที่เอื้อให้โปรแกรมหรือเครื่องจักรสมองกลสามารถประมวลผลอัตโนมัติควบคู่ไปกับการนำเสนอองค์ประกอบทั่วไปที่จำเป็นต่อการบรรยายทรัพยากรสารสนเทศไม่ว่าจะเลือกใช้มาตรฐานเมทาเดตาอะไรก็ตาม

อีกหนึ่งเนื้อหาที่ผู้เขียนสอดแทรกอยู่หลายบทด้วยกันก็เห็นจะเป็นพัฒนาการใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับข้อมูลเชื่อมโยง โดยเฉพาะการเชื่อมโยงศัพท์ควบคุมภายในโมเดลข้อมูลทั้งหลาย อาทิ Metadata Object Description Schema (MODS), Visual Resources Association (VRA) Core Categories, และ Resource Description Framework (RDF) ซึ่งอาจารย์สตีเวน แจ็ค มิลเลอร์ สารภาพเองว่าเขียนค่อนข้างยาก เนื่องจาก

ต้องพยายามจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเชื่อมโยงกับหัวข้ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันนำมาเรียงให้กลมกลืนจนกลายเป็นเนื้อเดียวกัน ทั้งนี้ผู้อ่านยังคงสามารถอ่านแยกบทได้ตามต้องการ โดยไม่ต้องอ่านไล่ตั้งแต่บทที่ 1 ไปจนถึงบทที่ 12 แต่อย่างใด

การจัดลำดับบทเพื่อนำเสนอผู้อ่านนั้นมีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอยู่ในบทที่ 12 ซึ่งบทสุดท้ายของหนังสือดังกล่าว คือ การออกแบบแบบแผน (scheme) เมทาเดตา หรือโปรไฟล์แอปพลิเคชันนั้นเอง หากใครเคยอ่านหนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรกมาก่อน จะทราบทันทีว่าบทนี้เคยนำเสนออยู่ในบทที่ 2 แต่สำหรับฉบับพิมพ์ล่าสุด ผู้เขียนได้ย้ายมานำเสนอเป็นลำดับสุดท้าย เนื่องจากมองว่าบทก่อน ๆ ได้มีการปูความรู้พื้นฐานด้านการบรรยายทรัพยากรสารสนเทศ ศัพท์ควบคุม มาตรฐานเมทาเดตาที่จำเป็นต้องรู้จัก รวมถึงหลักการและแนวปฏิบัติด้านเมทาเดตาเอาไว้พร้อมสรรพแล้ว บทที่ 12 จึงเป็นการออกแบบแบบแผนเมทาเดตาเพื่อนำไปใช้จริงภายในองค์กรสารสนเทศ ด้วยการขมวดเอาหลักใหญ่ใจความที่นำเสนอผ่านมาแล้วทั้ง 11 บทมาจบแบบรวบยอดในตอนท้ายสุดอย่างแนบเนียน

หากพิจารณาเนื้อหาจุดอ่อนของหนังสือ *Metadata for Digital Collections: A How-To-Do-It Manual* ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ก็เห็นจะเป็นการหยิบยกมาตรฐานเมทาเดตามาประกอบคำอธิบาย ซึ่งไม่ได้เปลี่ยนไปจากฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 แต่อย่างใด ผู้เขียนยังคงยึดมั่นในมาตรฐานดับลินคอร์ (Dublin Core), MODS, และ VRA รวมทั้งระบบบริหารจัดการคอลเล็กชันดิจิทัล CONTENTdm เหมือนเดิม ถึงแม้จะมีการเอ่ยชื่อระบบอื่น เช่น LUNA, Greenstone, หรือ Omeka อยู่อย่างประปราย อย่างไรก็ตาม ในส่วนท้ายของคำนำหนังสือ อาจารย์สติเวน แจ็ค มิลเลอร์ ได้เตือนเบา ๆ ถึงผู้อ่านว่า ไม่ควรคิดเหมาเอาตัวอย่างระเบียบเมทาเดตาที่พัฒนาด้วยมาตรฐานดับลินคอร์ หรือ MODS ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้มายึดมั่นถือมั่นเป็นสรณะในฐานะ “คำตอบที่ถูกต้อง” เพียงคำตอบเดียว เพราะโลกแห่งความจริง เราย่อมพบเจอแบบแผนเมทาเดตาอื่น ๆ ที่มีองค์ประกอบของข้อมูลมากกว่าการจัดระบบสารสนเทศในห้องสมุด หอจดหมายเหตุ และพิพิธภัณฑ์ จำนวนมากมายหลายเท่านี้ แต่เหนือสิ่งอื่นใด หลังจากที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้จบลง นักจัดระบบสารสนเทศจะสามารถออกแบบและพัฒนาโปรไฟล์แอปพลิเคชันของเมทาเดตาสำหรับคอลเล็กชันดิจิทัลขึ้นมาเองได้ อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับองค์กรของตนเอง และเข้ากันได้ดีกับระบบอื่นในเครือข่ายความร่วมมือด้านสารสนเทศ

นอกจากหนังสือปกฟ้า ความหนา 505 หน้า อ่านกันอย่างเต็มอิ่มแล้ว หากยังไม่จุใจ หนังสือ *Metadata for Digital Collections: A How-To-Do-It Manual* ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ยังมีเว็บเพจประกอบโดยให้รายชื่อและสื่อการอ่านเทียบเคียงได้กับบรรณานุกรมท้ายเล่มดังออกมาไว้ต่างหาก สำหรับผู้สนใจทั่วไปคลิกเข้าไปอ่านได้บนอินเทอร์เน็ตผ่านทาง <https://sites.uwm.edu/ml/metadata-resources/> จากข้อมูลล่าสุดพบว่าการปรับปรุงแก้ไขลิงค์เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2022 ซึ่งผู้อ่านคงต้องหมั่นแวะเวียนคอยตรวจสอบความทันสมัยเป็นระยะ ๆ

เอกสารอ้างอิง

Baca, Murtha, ed. (2016). *Introduction to Metadata* (3rd ed.). Los Angeles: Getty Publications.

<http://www.getty.edu/publications/intrometadata>.

Miller, S. J. (2011). *Metadata for Digital Collections: A How-To-Do-It Manual* (1st ed.).

Chicago: ALA Neal-Schuman.

Pomerantz, J. (2015). *Metadata*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

Zeng, M. L. and Jian Qin. (2022). *Metadata*. (3rd ed.). Chicago: ALA-Neal-Schuman.

%%%%%%%%%